

Pik Katalin:
A szociális munka
története Magyarországon
(1817–1990)

Hilschler Rezső
Szociálpolitikai Egyesület,
Budapest, 2001

Szociális munka az iskola világában

Éles viták zajlanak a Magyar Akkreditációs Bizottságban egy szakmáról. Szociális munkás vagy szociálpedagógus szakember-e, akinek az a dolga, hogy az iskola világában jelenítse meg a szociális hálót. Érvek csattannak arról, hogy a pedagógusszerep normatív karaktere eleve el-
lentmond a segítő hivatásnak, és sok más érv hangzik el a „szaktávolság” kicsinysége vélelmében.

Mintha e feladat pedagógiai-pedagógusi karakterét vallók vesztesre állnának e vitákban. Ezért is kívánatos a szakmatörténeti tisztánlátás. Fontosnak tartom, hogy a nagyra becsült *Pik Katalin* meghatározó könyve vitát indítson.

A 2008. augusztus végén megrendezett VII. Nevelésügyi Kongresszus eredményei – és deficitjei is – egyértelművé tették, hogy a nevelés dolgában széles körű társadalmi összefogásra van szükség, a felelősség egyetemes, a kapcsolódó szakmák jól működő, kreatív hálózata az egyetlen megoldás.

Ezért is tartom érdemesnek, hogy a neveléstörténet tárgykörében illetékes szakfolyóirat hasábjain *Pik Katalin* könyvére felhívjam a figyelmet.

A szerző nem akárci volt. A szociális munka újjászületésén fáradozó értelmiségi kör köztiszteletben álló, legendás – külön történeti méltatást érdemlő – alakja volt *Pik Katalin*, szomorú korai, 2001-ben bekövetkezett haláláig.

A Szegényeket Támogató Alap és a demokratikus ellenzék alapítóihoz, a rendszerváltók nemzedékének magjához tartozott, a maga szelíd humánusával. Tudományos pályáját összegző mű tehát a szóban forgó monográfia, amely nem csupán a szerző elkötelezettségéről, de kutatói felkészültségéről is tanúskodik. Csaknem két évszázad húszívnyi könyvben! A bőség és a súlyozó szerkesztés harmóniáját teremtette meg. S mert *Pik Katalin* a társadalmi öngondoskodás híve és aktivistája volt,

értelemszerűen igen gazdagon jelenik meg a kötetben a „szociális kihívásra” adott válaszok civil világa is. Árnyalt, gazdag enciklopédiája a polgárosodásban talpra álló felelős civil köröknek. (Ezt mondom akkor is, ha az „előtörténetben” a lehetségesnél kevesebb szót ejt az organikus falusi társadalmakban kialakult, a falu szokásrendjében már-már formalizált gondoskodási-ellátási formákról. A közvélemény Móra-történetekből ismeri az ilyesmit, a néprajz tudománya bőséggel sorol hozzá példákat.) A szerző a város embere, a városlakókért aggódó kutató. Ez érződik a gazdag munkán. Látható, hogy nem az államot tekinti a szociális munka elsőrendű ágensének, ezért egy kicsit – elvi alapon – neheztel is rá. Mindegyik fajtájára, de a szocialista államra, s ennek intézményeire (mint a szociális kérdést, tehát a szociális munka fontosságát is tagadó természetellenes képződményre) különösen. Ezért kerekedik furcsára például a tanácsköztársaságról írott fejezet. (Mintha ideológiai kényszer alatt állna, hogy ironikus távolságtartással számoljon be a tényleges történésekről is.) S így válik az öntevékeny szociális munka hőségévé Slachta Margit, ám az az enyhén szólva ellentmondásos szerep, amelyet az iskolai testi fenytés parlamenti betiltásáról való szavazásánál betöltött 1947-ben, már nem jön szóba. A Gyermekbarát Mozgalom is kap egy távolító bekezdést a méltatásban (213.).

De szokatlanul szűkszavú az a rész is, amelyben a vészorszak idején önfeláldozó bátorsággal teljesített szociális gondoskodás leírását várná az olvasó: az evangélikus Sztéhló Gábor nélkül ezt a monográfiát pedig nem lehetett volna megírni! Vagy a debreceni Fiúkfalva sem hiányozhatna a történetből! S ha az államra neheztel Pik Katalin, akkor legalább annyira az iskolára is. S az iskola világából is azzal az iskolaképpel áll – még 2000-ben is – pörben, amely a „mindenoldalú szocialista embertípus” megteremtésének jelszó-drapériája mögé rejtette a szociális gondoskodás szükségleteit. Így lesz az – újra csak ironikus – ábrázolás céltáblája az úttörőmozgalom. Az a tény elkerülte figyelmét, hogy a háború után megannyi iskolán kívüli, magát úttörőnek nevező gyerekközösséget üzemeltető „szociális nővérek” alapítottak. Legendás szereplője ennek a Goldberger-gyárból Soltra Jánosné. Megérdemelt volna egy mondatot. A szociális munka történetére kíváncsi olvasó, kutató mindezzel együtt példamutatóan gazdag ismeretrendszerhez jut a kötet olvastán. S megérti azt az indulatot is, amelyet a mai világ szociálismunkás-pályatükrén fáradozó szakemberektől hallhat vissza: az iskola ezek szerint a szociális feszültségeknek sokkal inkább termelője, semmint problémamegoldó gazdája.

Az iskolai rendszerkritika a szociális munka elmélete felől nézve nem jogtalan – elismerem. Ám kitartok amellett, hogy az iskolaintézmény nélkül meg „nem megy”! Az együttműködés esélye és kényszere legalábbis kétoldalú. A szociálpedagógus szakmaiságra, vagy a tanári munkakörök szociális „átltatására” szükség van, a legeredményesebb iskolai, általános művelődési központbeli tapasztalatok ezt igazolják.

Mélységes tisztelettel adózom Pik Katalin emlékének, munkájának, hatalmas tudásának. Ám óva intek attól, hogy az iskola világát ennyire negáló történeti képből teremtsen meg korszerű önképet az új magyar szociálismunkás-társadalom.